

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

<i>Агапова К.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АГРЕСІЇ ТА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІЖНИХ УГРУПОВАНЬ.....	97
<i>Малишева М.В.</i> ЗАВДАННЯ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ПРОТИДІЇ ОКРЕМИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЯКІ ВЧИНЯЄ ДЕРЖАВА-АГРЕСОР НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	99
<i>Мальцев М.В.</i> ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ НА ВИРОБНИЦТВІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	102
<i>Морозюк Н.С.</i> ЗАПОБІГАННЯ ВІЙСЬКОВИМ НАСИЛЬНИЦЬКИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ВОЄННОГО СТАНУ.....	105
<i>Нековаль Є.І.</i> ПОНЯТТЯ ПІДКУПУ В СКЛАДІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 160 КК УКРАЇНИ.....	108
<i>Поліщук Я.Р.</i> ГАЗЛАЙТІНГ ЯК РІЗНОВИД ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА.....	111
<i>Радковська І.С.</i> ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	114
<i>Сікан О.М.</i> ГЕНОЦИД, ВИКРАДЕННЯ ЧИ ДЕПОРТАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ АГРЕСОРОМ: ОКРЕМІ РОЗДУМИ.....	118
<i>Таратинов Ю. М.</i> ДЕЯКІ ПРОЯВИ «БІЛОКОМІРЦЕВОЇ» ЗЛОЧИННОСТІ.....	121
<i>Яковенко А.В.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ОДНОМАНІТНОСТІ («ОДНАКОВОСТІ») У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	124
<i>Бобруль І.В.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАРОДЕРСТВО ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	126
<i>Боднар В.М.</i> ДЕРЖАВНА ЗРАДА ЧИ КОЛАБОРАЦІОНІЗМ?	128
<i>Бойміструк Т.П.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	131
<i>Боровик Ю.О.</i> КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	135

ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кримінальне правопорушення – явище соціальне, тому будь-які події, що відбуваються у суспільстві, впливають на стан злочинності у цілому та окремих її видів. Завдання цього дослідження полягає у встановленні тенденцій щодо вчинення та розслідування кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту в умовах воєнного стану завдяки порівнянню статистичних показників за 2022 та 2021 роки.

Так, відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення по державі за листопад 2022 року, опублікованого на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора України [3], за звітний період обліковано **12230** кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, із них **11042** належать до категорії злочинів, а саме: 549 – особливо тяжких, 4156 – тяжких, 6336 – нетяжких злочинів, та **1188** кримінальних проступків.

Згідно з Єдиним звітом про кримінальні правопорушення по державі за аналогічний період 2021 року [4], було обліковано **13112** кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, із них **11527** – злочини, а саме: 601 – особливо тяжкий, 3915 – тяжких, 7003 – нетяжких злочини, та **1585** – кримінальні проступки.

Таким чином, у 2022 році було вчинено на 6,7 % менше кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, ніж за аналогічний період 2021 року. Даний показник свідчить про те, що запровадження правового режиму воєнного стану не справило суттєвого впливу на кількість кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, що вчиняються у державі, а також про те, що середньорічний показник даного виду кримінальних правопорушень є доволі стійким, а дана сфера суспільних відносин потребує ретельної охорони.

Варто також зазначені, що деякі кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту взагалі не реєструвалися у згадані періоди, а саме: здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин (ст. 276-1 КК України), примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків (ст. 280 КК України), порушення правил використання повітряного простору (ст. 282 КК України), неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден (ст. 285 КК України)

Також не реєструвалося у 2021, але було зареєстровано у 2022 році - самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда (ст. 283 КК України) – 1 факт, ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха (ст. 284 КК України) – 1 факт,

Також, незважаючи на загальну тенденцію до зменшення кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, у 2022 році було обліковано 4094 факти **Незаконне заволодіння транспортним засобом** (ст. 289), що на ___ % більше, ніж у 2021 році (2754). Тим не менш, у 2021 році особам було вручено повідомлення про підозру у 1645 провадженнях, а у 2022 році – лише у 899. Порушення чинних на транспорті правил (ст. 291) у 2022 році обліковується 72, що у порівнянні з показником аналогічного періоду 2021 року (56) на ___ % більше.

Однакова кількість у 2022 та 2021 роках - Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна

Що стосується стану досудового розслідування вказаного виду кримінальних правопорушень, то помітною є тенденція до зниження показників у порівнянні з 2021 роком, тобто запровадження правового режиму воєнного стану певним чином вплинуло на ефективність здійснення розслідування.

Так, наприклад, у 2022 році складено **3618** повідомлень про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, із них **3612** – про злочини, а саме: 136 – особливо тяжкі, 1422 – тяжкі, 2054 – нетяжкі злочини, та **6** – про кримінальні проступки. За аналогічний період 2021 року було складено **5405** повідомлень про підозру, із них **5393** – про злочини, а саме: 160 – особливо тяжкі, 2274 – тяжкі, 2957 – нетяжкі злочини, та **12** – про кримінальні проступки.

Отже, у 2022 році складено на 30 % менше повідомлень про підозру, ніж за аналогічний період минулого року, а щодо кримінальних проступків, то різниця становить 50 %.

У 2022 році до суду направлено **3177** кримінальних проваджень, із них: **3171** – щодо злочинів, а саме: 84 – особливо тяжких, 1168 – тяжких, 1919 – нетяжких злочинів, та **6** – щодо кримінальних проступків. За аналогічний період 2021 року до суду було направлено **4845** кримінальних проваджень, із них: **4833** – щодо злочинів, а саме: 110 – особливо тяжких, 1899 – тяжких, 2822 – нетяжких злочинів, та **12** – щодо кримінальних проступків.

Отже, у 2022 році до суду направлено на 34,4 % кримінальних проваджень щодо порушень правил безпеки руху та експлуатації транспорту менше, ніж за аналогічний період 2021 року, а що стосується категорії кримінальних проступків, то різниця складає 50 %.

Із вказаної кількості кримінальних проваджень, які було направлено до суду, у 2022 році з обвинувальним актом направлено **3022** кримінальних проваджень, із них: **3016** – щодо злочинів, а саме: 80 – особливо тяжких, 1160 – тяжких, 1776 – нетяжких злочинів, та **6** – щодо кримінальних проступків. За аналогічний період 2021 року з обвинувальним актом до суду надійшло **4593** проваджень, із них: **4582** – щодо злочинів, а саме: 109 – щодо особливо тяжких, 1882 – щодо тяжких, 2590 – щодо нетяжких злочинів, та **11** – щодо кримінальних проступків.

Таким чином, у 2021 році було складено на 34,2 % більше обвинувальних актів, ніж за аналогічний період 2022 року.

Також у 2022 році до суду було направлено **121** провадження з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, а за аналогічний період 2021 року – **204** провадження, тобто на 40,7 % більше.

З клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру у 2022 році було направлено 20 проваджень, а у 2021 році – 25, що на 20 % більше.

Із клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру до суду у 2022 році надійшло 14 проваджень, а у 2021 році – 23, тобто на 39 % більше.

Що стосується особливостей осіб, які вчинили кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту, то у 2022 році **280** кримінальних правопорушень було вчинено особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, а саме: 20 – особливо тяжких, 189 – тяжких, 71 – нетяжкий злочин. У 2021 році з такою ознакою було вчинено **594** правопорушення, 592 із них – злочини, а саме: 18 – особливо тяжких, 464 – тяжких, 110 – нетяжких, та 2 – кримінальні проступки. Таким чином, у 2022 році за вказаною ознакою обліковується на 52,8 % менше кримінальних правопорушень, ніж у 2021 році.

У 2021 році особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, було вчинено: 8 пошкоджень шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України), 1 угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ст. 278 КК України), 52 порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), у тому числі 12 мали наслідком спричинення смерті потерпілого, 508 незаконних заволодінь транспортним засобом (ст. 289 КК України), 2 знищення, підробка або заміна номерів вузлів

та агрегатів транспортного засобу (ст. 290 КК України) та 1 порушення чинних на транспорті правил (ст. 291 КК України).

У 2022 році особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, було вчинено: 2 пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України), 32 порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), у тому числі 2 мали наслідком спричинення смерті потерпілого, 21 порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння (ст. 286-1 КК України), 1 випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК України), 223 незаконних заволодінь транспортним засобом (ст. 289 КК України), 1 порушення чинних на транспорті правил (ст. 291 КК України).

Отже, як бачимо, для осіб, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, характерним є вчинення певних кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

У 2022 році групою осіб було вчинено **99** кримінальних правопорушень, а саме: 30 – особливо тяжких, 61 – тяжкий та 8 – нетяжких злочинів. У 2021 році групою осіб було вчинено **181** кримінальне правопорушення, а саме: 52 – особливо тяжких, 122 – тяжких та 6 – нетяжких злочинів. Отже, у 2021 році обліковувалося на 45,3 % більше кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, ніж за аналогічний період 2022 року.

У 2021 році групою осіб було вчинено: 3 - пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України), 1 - порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), 1 - випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації, ст. 287, 173 - 508 - Незаконне заволодіння транспортним засобом, ст. 289, 1 - Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, ст. 290, 2 - ***Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів, ст. 292.***

У 2022 році групою осіб було вчинено: 2 - пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України), 5 - порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), 92 - Незаконне заволодіння транспортним засобом, ст. 289

У 2022 році **449** кримінальних правопорушень було вчинено особами у стані алкогольного сп'яніння, а саме: 17 – особливо тяжких, 222 – тяжких та 210 – нетяжких злочинів. За аналогічний період 2021 року особами у стані алкогольного сп'яніння було вчинено **616** кримінальних правопорушень, а саме: 17 – особливо тяжких, 379 – тяжких та 220 нетяжких злочинів, що на 27,1 % більше. Досить цікавим є той факт, що кількість особливо тяжких та нетяжких злочинів, вчинених у порівнювані періоди, є практично однаковою, а різницю становить кількість тяжких злочинів, вчинених суб'єктами у стані алкогольного сп'яніння.

У 2021 році у стані алкогольного сп'яніння було вчинено: 1 пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України), 1 – угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ст. 278 КК України), 122 - порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, у тому числі 52 – що спричинило смерть потерпілого (ст. 286 КК України), 4 - Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації, ст. 287, 210 - Незаконне заволодіння транспортним засобом, ст. 289, 2 - ***Порушення чинних на транспорті правил, ст. 291***

У 2022 році у стані алкогольного сп'яніння було вчинено: 2 - порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними

засобами (ст. 286 КК України), Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння, ст. 286-1, 339 - Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння, ст. 286-1, 3 - Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації, ст. 287, 105 - Незаконне заволодіння транспортним засобом, ст. 289

У 2022 році неповнолітніми та за їх участю було вчинено **99** злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, а саме: 2 – особливо тяжких, 60 – тяжких та 37 – нетяжких злочинів. У 2021 році неповнолітніми або за їх участю було вчинено **192** злочини, а саме: 3 – особливо тяжких, 113 – тяжких та 76 – нетяжких злочинів. Отже, у 2021 році обліковувалося на 48,4 % більше кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, вчинених неповнолітніми та за їх участю, ніж за аналогічний період поточного року. При цьому кількість особливо тяжких злочинів, вчинених неповнолітніми, залишається практично незмінною.

Неповнолітніми або за їх участю у 2021 році було вчинено: 44 - порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, ст. 286, у тому числі 6 – що спричинило смерть потерпілого, 147 - Незаконне заволодіння транспортним засобом, ст. 289

У 2022 році не повнолітніми було вчинено: 22 - порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, ст. 286, у тому числі 5 – що спричинило смерть потерпілого; 3 - Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння, ст. 286-1, 73 - Незаконне заволодіння транспортним засобом, ст. 289, 1 - Порушення чинних на транспорті правил, ст. 291

Отже, за результатами проведеного дослідження можна констатувати, що попри той факт, що кількість кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, зареєстрованих у 2022 та 2021 роках, не суттєво відрізняється (у 2021 році було зареєстровано на 6,7 % більше, ніж за аналогічний період 2022 року), показники досудового розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень суттєво знизилися у 2022 році порівняно із попереднім роком. Вважаємо, що дана тенденція пояснюється запровадженням в Україні правового режиму воєнного стану і, відповідно, зміщенням вектору кримінально-правової політики держави та діяльності правоохоронних органів на охорону основ національної безпеки, а також виявлення та розслідування військових кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (у редакції від 19.08.2022). *Офіційний вісник України*. 2001 р. № 21. С. 1. Ст. 920.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (у редакції від 11.12.2022). *Офіційний вісник України*. 2012 р. № 37, С. 11. Ст. 1370.
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за листопад 2022 року. *Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за листопад 2022 року. *Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>.